100105 – «Мейманканаларда жана туристтик комплекстерде тейлөөнү уюштуруу» адистиги үчүн

«Этика» дисциплинасы боюнча баалоо каражаттарынын фондусу (ФОС)

Контролдук модулдук суроолор	**Доклад темалары**	**Тестирлөө**	**СӨИ темалары**
1. Социалдык жоопкерчилик концепциясынын маңызы эмнеде? 2. Этика жана адеп (мораль) түшүнүктөрүнүн ортосундагы айырмачылыктарды түшүндүрүңүз. 3. Туризм индустриясында этикалык баалуулуктардын ролу кандай? 4. Социалдык жоопкерчиликтин негизги мамилелери кайсылар? 5. Бизнес этикасы деген эмне жана анын маанилүүлүгү? 6. Бизнестеги этикага байланыштуу негизги маселелерди атаңыз. 7. Этикалык кодекстердин функциялары жана түрлөрү. 8. Туризмдеги Глобалдык этикалык кодекстин максаты эмне? 9. Туризм жана экологиялык этиканын өз ара байланышы. 10. "Адептүү жана жоопкерчиликтүү турист" түшүнүгү эмнени түшүндүрөт?	Бул темалар студенттин изилдөө жөндөмүн өнүктүрүүгө багытталган. 1. Социалдык жоопкерчилик тарыхый контекстте. 2. Мейманкана бизнесиндеги корпоративдик социалдык жоопкерчилик. 3. Дүйнөлүк туристтик уюмдун (UNWTO) Глобалдык этикалык кодекси. 4. Кыргызстандагы туристтик ишканалардын этикалык маселелери. 5. Жашыл туризм жана экологиялык этика. 6. Мейманкана кызматкерлеринин кесиптик этикалык кодексин иштеп чыгуу. 7. Тейлөө тармагындагы гендердик теңчилик жана этика. 8. Саякат агенттиктериндеги этикалык нормалар. 9. Туризмде бала эмгегин колдонууга каршы этикалык күрөш.	1-бөлүм: Социалдык жоопкерчилик жана Этика негиздери 1. Социалдык жоопкерчилик концепциясы бул – ... А) Ишкананын пайда табуу максаты гана. Б) Уюмдун коомдун жыргалчылыгына кошкон салымы жана жоопкерчилиги. В) Салыктарды өз убагында төлөө милдеттемеси. Г) Кызматкерлердин жеке кызыкчылыгы. 2. "Этика" термини эмнени түшүндүрөт? А) Мыйзамдардын жыйындысы. Б) Адамдардын жүрүм-турум эрежелерин жана моралдык баалуулуктарын изилдөө. В) Экономикалык өсүш теориясы. Г) Техникалык коопсуздук эрежелери. 3. Бизнес этикасынын негизги максаты эмне?	1. "Менин келечектеги кесибим жана этика" деген темада эссе жазуу. 2. Белгилүү бир мейманкананын социалдык жоопкерчилик отчетун талдоо. 3. Мейманканада этикалык эрежелерди бузуу боюнча мисалдарды (case study) чогултуу. 4. Туризмдеги этикалык нормалар боюнча инфографика түзүү. 5. "Жоопкерчиликтүү туристтин эрежелери" аттуу буклет даярдоо. 6. Мейманкана кызматкерлери үчүн этикалык тренингдин планын иштеп чыгуу. 7. Тейлөө тармагындагы этикалык конфликттерди чечүү боюнча сценарий жазуу. 8. Кыргызстандагы туристтик бренддердин этикалык баалуулуктарын изилдөө. 9. Санариптик тейлөөдөгү этикалык маселелер боюнча реферат. 10. Эл аралык мейманкана түйүндөрүнүн (мисалы, Marriott,

11. Туризм бизнесиндеги типтүү этикалык маселелер. 12. Мейманкана ишмердүүлүгүндөгү этикалык суроолордун булактары. 13. Саякат ишканаларында этикалык нормалардын сакталышы. 14. Мейманканада кардарлар менен иштөөдө этикалык баарлашуунун мааниси. 15. Социалдык жоопкерчиликтин ишкананын аброюна тийгизген таасири. 16. Этикалык нормалардын коомдогу моралдык-укуктук ролу. 17. Туризм тармагындагы кесиптик этиканын өзгөчөлүктөрү. 18. Мейманканаларда кызматкерлердин ортосундагы этикалык мамилелер. 19. Туристтик тейлөөдөгү стандарттар жана этика. 20. Эл аралык жана улуттук кесиптик этиканын айырмасы. 21. Бейөкмөт уюмдар менен социалдык жоопкерчилик алкагында кызматташуу. 22. Туризмде туруктуу өнүгүү жана этика.	10. Мейманканаларда кардарлардын купуялыгын сактоо (конфиденциалдуулук). 11. Бизнес этикасы жана коррупцияга каршы күрөш. 12. Социалдык жоопкерчилик жана филантропиянын айырмасы. 13. Дин жана туризм: этикалык аспектилер. 14. Мейманканаларда майыптыгы бар адамдарды тейлөө этикасы. 15. Социалдык тармактарда туристтик кызматтарды жарнамалоо этикасы. 16. Тейлөө сапаты жана этиканын өз ара байланышы. 17. Конокtор менен баарлашуунун психологиялык жана этикалык негиздери. 18. Туристтик дестинацияларды сактоодогу этикалык жоопкерчилик. 19. Мейманкана бренди жана анын этикалык имиджи. 20. Пандемия учурундагы туризм этикасы. 21. Туризм ишканаларынын кайрымдуулук ишмердүүлүгү. 22. Мейманканада персоналды башкаруунун этикалык ыкмалары. 23. Керектөөчүлөрдүн укуктарын коргоо жана бизнес этикасы.	А) Конкуренттерди рыноктон чыгаруу. Б) Коммерциялык ишмердүүлүктө моралдык принциптерди сактоо. В) Жарнаманын натыйжалуулугун жогорулатуу. Г) Кызматкерлердин санын кыскартуу. 4. Этикалык мамилелер кайсы чөйрөнү камтыйт? А) Жетекчи менен кызматкердин ортосундагы мамилени. Б) Компания менен кардардын ортосундагы мамилени. В) Компания менен өнөктөштөрдүн ортосундагы мамилени. Г) Жогорудагылардын баарын. 5. Этикалык кодекс деген эмне? А) Компаниянын финансылык отчету. Б) Ишкананын ичиндеги жүрүм-турум жана моралдык стандарттарды аныктаган документ. В) Кызматтык нускамалардын жыйындысы. Г) Эмгек келишими.	Hilton) этикалык кодекстерин салыштыруу. 11. "Тейлөөдөгү баарлашуу маданияты" аттуу презентация. 12. Туризмдин жергиликтүү калкка тийгизген этикалык таасирин изилдөө. 13. Мейманканадагы экологиялык ("жашыл") демилгелердин мааниси. 14. Кызматкерлердин моралдык духун көтөрүүдө этиканын ролу. 15. Мейманканаларда коноктордун даттануулары менен иштөө этикасы. 16. Социалдык жоопкерчилик боюнча дүйнөлүк мыкты тажрыйбаларды талдоо. 17. Туризм жана адам укуктары: заманбап көз караш. 18. Туристтик ишканалардын кайрымдуулук фонддору менен кызматташуусу. 19. "Этикалык керектөөчүлүк" түшүнүгү туризмде. 20. Мейманкана администраторунун этикалык образын түзүү. 21. Туризм тармагындагы кесиптик оорулар жана этикалык колдоо. 22. Саякат ишканаларындагы баа саясатынын этикалык жагы.

23. Мейманкана кызматтарын сунуштоодогу маркетингдик этика. 24. Тейлөө сапатын баалоодогу этикалык принциптер. 25. Мейманканадагы конфликттик кырдаалдарды этикалык жол менен чечүү. 26. Маалыматтык технологияларды колдонуудагы этика (IT-этика). 27. Туризмдеги дискриминация жана ага каршы этикалык нормалар. 28. Мейманканалардын социалдык отчеттуулугу. 29. Салттуу жана инновациялык идеялардын этикалык өнүтү. 30. Кесиптик маселелерди чечүүдө гуманитардык илимдердин (этика) ролу.	24. Туризмдеги маданий өзгөчөлүктөрдү сыйлоо этикасы. 25. Мейманканадагы тамак-аш коопсуздугунун этикалык тарабы. 26. Инновациялык технологиялар жана этикалык дилеммалар. 27. Тейлөө кызматкерлеринин сырткы көрүнүшү жана жүрүм-турум этикасы. 28. Мейманкана тармагындагы адилеттүү атаандаштык. 29. Туристтик объектилердин тарыхый мурасын коргоо жоопкерчилиги. 30. Келечектеги мейманкана башкаруучусунун этикалык портрети.	2-бөлүм: Туризмдеги глобалдык этика жана экология 6. Туризмдеги Глобалдык этикалык кодекс ким тарабынан кабыл алынган? А) ЮНЕСКО. Б) Дүйнөлүк Туризм Уюму (UNWTO). В) Дүйнөлүк Банк. Г) Эл аралык валюта фонду. 7. Туризмдеги экологиялык этиканын башкы максаты эмне? А) Табигый ресурстарды максималдуу пайдалануу. Б) Жаратылышка терс таасирин тийгизбестен туризмди өнүктүрүү. В) Жаңы мейманканаларды куруу. Г) Туристтердин санын чексиз көбөйтүү. 8. "Адептүү жана жоопкерчиликтүү турист" кандай сапатка ээ болушу керек? А) Барган өлкөсүнүн маданиятын жана салтын сыйлайт. Б) Жергиликтүү жаратылышты коргойт. В) Ресурстарды (суу, энергия) үнөмдүү пайдаланат.	23. Мейманканаларда тамак-аш калдыктарын башкаруу жоопкерчилиги. 24. Туризмде маданий мурастарды коммерциялаштыруунун этикалык чеги. 25. Мейманкана бизнесиндеги корпоративдик маданият жана этика. 26. Кызматтык абалынан кыянаттык менен пайдалануунун алдын алуу этикасы. 27. Туризмде коопсуздукту камсыздоодогу этикалык жоопкерчилик. 28. Тейлөө тармагындагы эмгек этикасы. 29. Студенттик практика учурундагы этикалык нормаларды сактоо. 30. "Этика – ийгиликтүү бизнестин негизи" аттуу долбоордук иш.

		Г) Жогорудагылардын баары. 9. Туризмдеги экологиялык этика кайсы принципке негизделген? А) "Пайда гана тап". Б) "Зыян келтирбе". В) "Эң арзан кызмат көрсөт". Г) "Жарнамага ишен". 10. Туризмдин социалдык таасирине эмне кирет? А) Валюта курсунун өзгөрүшү. Б) Жергиликтүү элдин жашоо сапатынын жана маданиятынын өзгөрүшү. В) Авиабилеттердин баасы. Г) Мейманкананын жылдыздуулугу. 3-бөлүм: Туризм ишканаларындагы этикалык маселелер 11. Мейманкана ишмердүүлүгүндөгү этикалык маселелердин бири кайсы? А) Кардардын жеке маалыматтарынын купуялуулугун сактоо. Б) Бөлмөлөрдүн дизайны. В) Рецепциянын бийиктиги. Г) Тамак-аштын менюсу.	

		12. Саякат ишканаларында (туроператорлордо) этикалык маселе кайсы жерде келип чыгышы мүмкүн? А) Жарнамада туура эмес маалымат берүүдө. Б) Турдун баасын негизсиз жогорулатууда. В) Кардардын коопсуздугуна жооп бербегенде. Г) Жогорудагылардын баарында. 13. Туризм бизнесиндеги "этикалык дилемма" бул – ... А) Эки пайдалуу келишимдин бирин тандоо. Б) Экономикалык пайда менен моралдык баалуулуктардын ортосундагы карама-каршылык. В) Салыкты төлөө же төлөөдөн качуу. Г) Жаңы кызматкерди жумушка алуу. 14. Туристтик гиддердин этикалык жоопкерчилигине эмне кирет? А) Тарыхый маалыматтарды бурмалабай айтуу. Б) Туристтерди дүкөндөргө мажбурлап киргизбөө. В) Топтун коопсуздугун камсыздоо.	

		Г) Жогорудагылардын баары. 15. Мейманканаларда кызматкерлерге карата этикалык мамиле эмнени билдирет? А) Ашыкча иштетүү. Б) Адилеттүү эмгек акы жана коопсуз иш орду. В) Жумуштан эскертүүсүз бошотуу. Г) Кызматтык милдеттерди көбөйтүү. 4-бөлүм: Конкреттүү мисалдар жана кырдаалдар 16. Кайсы учур этикага жатпайт? А) Туристке баруучу жердин коопсуздугун алдын ала эскертүү. Б) Мейманкананын сүрөттөрүн Photoshop менен реалдуулукка коошпогондой кооздоо. В) Жергиликтүү калкка туризмден түшкөн кирешеден үлүш берүү. Г) Экологиялык стандарттарды сактоо. 17. Туризмдеги "Гринвошинг" (Greenwashing) деген эмне? А) Жашыл чөптөрдү сугаруу.	

		Б) Компаниянын өзүн экологиялык таза катары жалган жарнамалоосу. В) Токойлорду коргоо акциясы. Г) Жаңы парктарды куруу. 18. Туристтик агенттик кардарды алдап кетсе, бул кайсы чөйрөнүн бузулушу? А) Техникалык. Б) Этикалык жана укуктук. В) Саясий. Г) Демографиялык. 19. Тарыхый эстеликтердин жанында туристтердин өзүн туура эмес алып жүрүүсү кимдин жоопкерчилиги? А) Туристтин өзүнүн. Б) Гиддин жана туроператордун (түшүндүрүү иштери). В) Мамлекеттин. Г) Жогорудагылардын баарынын. 20. Туризмде туруктуу өнүгүү (Sustainable Tourism) принциби эмнени билдирет? А) Бүгүнкү муктаждыкты келечек муундардын мүмкүнчүлүгүнө зыян келтирбей канааттандыруу. Б) Тезирээк байып алуу.	

		В) Көптөгөн имараттарды куруу. Г) Чет өлкөлүк туристтерди гана тейлөө. 5-бөлүм: Кошумча тереңдетүүчү суроолор 21. Социалдык жоопкерчиликтүү бизнес кимдердин кызыкчылыгын эске алат? А) Стейкхолдерлердин (кызыкдар тараптардын). Б) Акционерлердин гана. В) Директорлор кеңешинин гана. Г) Салык инспекциясынын гана. 22. Этикалык кодекстердин натыйжалуулугу эмнеден көз каранды? А) Анын кооз кагазга жазылганынан. Б) Кызматкерлердин аны канчалык деңгээлде иш жүзүндө колдонуусунан. В) Анын көлөмүнөн. Г) Мыйзамдардын катаалдыгынан. 23. Мейманкана бизнесинде "дискриминация" деген эмне?	

		А) Кардарларды расасына, динине же жынысына карап бөлүү. Б) Бөлмөлөрдүн баасын өзгөртүү. В) VIP конокторго өзгөчө кызмат көрсөтүү. Г) Резервди жокко чыгаруу. 24. Туристтик фирманын репутациясына эмне терс таасир этет? А) Сапаттуу кызмат. Б) Этикалык нормаларды бузуу жана жалган маалымат. В) Социалдык долбоорлорго катышуу. Г) Квалификациялуу кадрлар. 25. Экологиялык этика туристтен эмнени талап кылат? А) Таштандыларды иретсиз таштоону. Б) Жапайы жаныбарларга зыян келтирбөөнү. В) Сууну үнөмсүз колдонууну. Г) Маданий жайларды бузууну. 26. Туризмдеги "Коммодификация" (маданияттын товарга айлануусу) этикалык маселеби?	

		А) Ооба, анткени маданияттын чыныгы баалуулугу жоголушу мүмкүн. Б) Жок, бул кадимки бизнес. В) Туристтер үчүн бул маанилүү эмес. Г) Бул экономикалык өсүштүн белгиси. 27. Саякат ишканаларында этикалык климатты ким калыптандырат? А) Кардарлар. Б) Жогорку жетекчилик. В) Техникалык кызматкерлер. Г) Атаандаштар. 28. Туризм ишканаларынын кайрымдуулук иштери бул – ... А) Филантропиялык жоопкерчилик. Б) Милдеттүү салык. В) Маркетингдик куулук гана. Г) Эмгек тартиби. 29. Туризмде "Over-tourism" (ашыкча туризм) кандай этикалык маселени жаратат? А) Жергиликтүү элдин тынчын алуу жана жаратылыштын бузулушу. Б) Кирешенин азайышы. В) Транспорттун көбөйүшү. Г) Жаңы жумуш орундары.	

		30. Этикалык принциптерди сактоо туризм ишканасына узак мөөнөттө эмне алып келет? А) Кардарлардын ишенимин жана туруктуулукту. Б) Чыгымдардын көбөйүшүн. В) Атаандаштыктын алсызданышын. Г) Мыйзамдардын өзгөрүшүн.	

«Этика» дисциплинасы боюнча баалоо структурасы:

1. Баллдык-рейтингдик система (Жалпы 100 балл)

Колледждин талаптарына ылайык, студенттин билими төмөнкү компоненттер аркылуу бааланат:

- СӨИ (Студенттин өздүк иши): 24–40 балл.
- ТРК (Текущий рейтинг-контроль): 18–30 балл. Бул лекциялык жана практикалык сабактардагы активдүүлүк, оозеки жооптор үчүн берилет.
- МРК (Модулдук рейтинг-контроль): 18–30 балл. Семестр ичиндеги эки модулдук тестирлөөнүн же сурамжылоонун жыйынтыгы.
- Жыйынтыктоочу аттестация (Зачет): 10–20 балл.

2. Баалоо шкаласы жана критерийлери

Студенттин топтогон упайларына жараша төмөнкүдөй баалар коюлат:

- 86–100 балл («5» – эң жакшы): Студент материалды терең өздөштүрсө, теорияны практика менен байланыштыра алса жана тапшырмаларды өз убагында, тыкан аткарса коюлат.
- 76–85 балл («4» – жакшы): Материалды бекем билсе, мазмундуу баяндаса, бирок жасалгалоодо же айрым деталдарда анча чоң эмес кемчиликтер болсо коюлат.

- 60–75 балл («3» – канааттандырарлык): Негизги материалды гана билсе, бирок аныкталмаларда ката кетирсе же практикалык иштерди аткарууда кыйынчылыкка учураса коюлат.
- 0–59 балл («2» – начар): Программалык материалдын чоң бөлүгүн билбесе, маанилүү каталарга жол берсе.

3. Баалоонун формалары жана усулдары

География предмети боюнча баалоо төмөнкү иш-аракеттерди камтыйт:

- Оозеки сурамжылоо: Практикалык сабактарда ар бир тема боюнча жүргүзүлөт.
- Модулдук текшерүү: Программадагы 2 модулдун суроолоруна жооп берүү (мисалы: дүйнөнүн саясий картасы, жаратылыш ресурстары, калктын географиясы ж.б.).
- Практикалык иштер: Экономикалык-географиялык мүнөздөмөлөрдү түзүү, салыштырма таблицаларды толтуруу
- Өздүк иштер (СӨИ): Рефераттарды жазуу, презентацияларды даярдоо жана экологиялык мониторинг жүргүзүү

Студент доклад же студенттин өздүк ишинин темаларын тандоо укугу бар.

Бул структура география дисциплинасын окутуунун натыйжалуулугун жана студенттин компетенттүүлүгүн объективдүү баалоого мүмкүндүк берет.